

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

©2017 РУДИК В. К., СЕМЕНЕЦЬ І. В.

УДК 631:368.914.2

Рудик В. К., Семенець І. В. Особливості фінансування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в умовах фінансової кризи

У статті висвітлюються питання фінансового забезпечення системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в умовах прояву фінансової кризи. Проаналізовано сучасний фінансовий стан солідарної пенсійної системи, яка формує перший рівень вітчизняної пенсійної системи. Досліджено фінансову неспроможність солідарної пенсійної системи протистояти викликам фінансової кризи в суспільстві, відсутність механізмів оперативного реагування на неї. Доведено, що багаторівневі пенсійні системи можуть оперативніше реагувати на прояви фінансових криз і скоріше виходити із них. Звернуто увагу на те, що накопичувальні пенсійні програми мають значний фінансовий потенціал і виступають важливим фінансовим джерелом підвищення розміру пенсій для громадян пенсійного віку. Обґрунтовано необхідність запровадження другого рівня національної пенсійної системи – загальнообов'язкового державного накопичувального пенсійного страхування. Запропоновано модель фінансового забезпечення системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в умовах фінансової кризи.

Ключові слова: пенсійна реформа, національна пенсійна система, фінансова криза, стабілізаційний фонд, загальнообов'язкове державне накопичувальне пенсійне страхування, солідарна пенсійна система.

Рис.: 1. Табл.: 1. Бібл.: 14.

Рудик Володимир Касянович – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Подільський державний аграрно-технічний університет (вул. Шевченка, 13, Кам'янець-Подільський, Хмельницька обл., 32300, Україна)

E-mail: rudyk_vk@meta.ua

Семенець Іван Володимирович – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємства, Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка (вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька обл., 32301, Україна)

E-mail: Gris_loup@ukr.net

УДК 631:368.914.2

UDC 631:368.914.2

Рудик В. К., Семенець І. В. Особенности финансирования системы общеобязательного государственного пенсионного страхования в условиях финансового кризиса

В статье освещаются вопросы финансового обеспечения системы общеобязательного государственного пенсионного страхования в условиях проявления финансового кризиса. Проанализировано финансовое состояние солидарной пенсионной системы, образующей первый уровень национальной пенсионной системы. Исследована финансовая несостоятельность солидарной пенсионной системы противостоять вызовам финансового кризиса в обществе, отсутствие механизмов оперативного реагирования на него. Определено, что многоуровневые пенсионные системы могут быстрее реагировать на проявление финансовых кризисов. Обращено внимание на то, что накопительные пенсионные программы имеют значительный финансовый потенциал и выступают важным источником повышения размера пенсий для граждан пенсионного возраста. Обоснована необходимость внедрения второго уровня национальной пенсионной системы – общеобязательного государственного накопительного пенсионного страхования. Предложена модель финансового обеспечения системы общеобязательного государственного пенсионного страхования в условиях финансового кризиса.

Ключевые слова: пенсионная реформа, национальная пенсионная система, финансовый кризис, стабилизационный фонд, общеобязательное государственное накопительное пенсионное страхование, солидарная пенсионная система.

Рис.: 1. Табл.: 1. Библ.: 14.

Рудик Владимир Касянович – доктор экономических наук, доцент, заведующий кафедрой финансов, банковского дела и страхования, Подольский государственный аграрно-технический университет (ул. Шевченко, 13, Каменец-Подольский, Хмельницкая обл., 32300, Украина)

E-mail: rudyk_vk@meta.ua

Семенець Іван Володимирович – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики предприятия, Каменец-Подольский национальный университет им. Ивана Огиенко (ул. Огиенко, 61, г. Каменец-Подольский, Хмельницкая обл., 32301, Украина)

E-mail: Gris_loup@ukr.net

Rudyk V. K., Semenets I. V. The Features of Financing the System of Compulsory State Pension Insurance in the Conditions of Financial Crisis

The article covers the issues of financial provision of the system of compulsory State pension insurance in the conditions of financial crisis. The financial status of the solidarity pension system, constituting the first level of the national pension system was analyzed. The article researches the financial failure of the solidarity pension system to confront the challenges of the financial crisis in the society, the absence of mechanisms of prompt response to it. It has been determined that a multilevel pension systems can react more quickly to the manifestation of financial crises. Attention is drawn to the fact that accumulative pension programs have considerable financial potential and thus are an important source of raising pension amounts for citizens of retirement age. The necessity of introduction of the second level of the national pension system, i.e. the compulsory State accumulative pension insurance, has been substantiated. The model of financial provision of the system of compulsory State pension insurance in the conditions of financial crisis has been proposed.

Keywords: pension reform, national pension system, financial crisis, stabilization fund, compulsory State accumulative pension insurance, solidarity pension system.

Fig.: 1. Tbl.: 1. Bibl.: 14.

Rudyk Volodymyr K. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Finance, Banking and Insurance, Podillya State Agrarian and Engineering University (13 Shevchenko Str., Kamianets-Podilskyi, Khmelnytsky region, 32300, Ukraine)

E-mail: rudyk_vk@meta.ua

Semenets Ivan V. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Enterprise Economics, Kamianets-Podilsky National University named after Ivan Ohienko (61 Ohienko Str., Kamianets-Podilskii, Khmelnytsky region, 32301, Ukraine)

E-mail: Gris_loup@ukr.net

Процес формування оптимальної вітчизняної пенсійної системи досить тривалий. Він потребує постійного коригування залежно від впливу чинників, які час від часу проявляються на відповідному етапі розвитку суспільства. Від стану і можливостей розвитку національної пенсійної системи залежить рівень соціального захисту населення, який є одним із основних критеріїв соціалізації світового суспільного розвитку.

Сьогодні українське суспільство переживає непрості часи, що проявляється у кризових явищах у багатьох сферах його життя. Фінансово-економічна криза здійснює значний вплив на подальший розвиток і функціонування української пенсійної системи. Вона висвітлила наявні проблеми в розподільчих системах першого рівня, який функціонує і в Україні. Криза проявлялася через зменшення обсягів пенсійних внесків внаслідок згорання виробництва, зниження зайнятості та рівня заробітних плат. При цьому пенсійні виплати збільшувалися за рахунок раннього виходу на пенсію, а також підвищення розмірів пенсій. Значні втрати доходів паралельно зі зростанням видаткової частини справили негативний вплив на фінансовий стан системи першого рівня. Це призвело до нестачі фінансових ресурсів при проведенні пенсійних виплат по першому рівню і виникненню дефіциту бюджету Пенсійного фонду України, який постійно зростає.

У зв'язку з цим виклики, які поставлені перед першим рівнем вітчизняної пенсійної системи, потребують вирішення. Це пов'язано ще також з тим, що саме солідарна пенсійна система на сьогодні фінансує основні пенсійні виплати українських пенсіонерів. Від її фінансового забезпечення буде залежати своєчасність цих виплат, а також підвищення добробуту громадян пенсійного віку.

Реформування вітчизняної пенсійної системи значно підвищило науковий інтерес до пенсійної сфери загалом і до системи пенсійного страхування зокрема. У зв'язку з формуванням сучасної пенсійної моделі держави на принципах пенсійного страхування перед науковцями поставлено завдання дослідити й обґрунтувати наукові засади та практичне застосування цього виду страхування. Даним проблемам наукові дослідження присвятили: Т. Гузик [3], Н. Горюк [1], Є. Грищенко [2], А. Залетов [5], О. Коваль [6], С. Онишко [8], Л. Ткаченко [13]. У своїх наукових працях вони висвітлювали питання становлення сучасної пенсійної системи, особливості функціонування її основних ланок.

Надзвичайно важливим є оцінка поведінки складових національної пенсійної системи в умовах прояву фінансової кризи, вміння реагувати на неї, приймати оперативні запобіжні заходи. Ці проблеми є характерними для багатьох країн світу, у яких також проявлялися кризові процеси. Тому вони були предметом розгляду і вивчення на багатьох міжнародних фінансових конференціях, форумах, круглих столах [11; 12; 14]. На сучасному етапі проведення пенсійної реформи в нашій країні ці питання потребують більш поглибленого вивчення, щоб знайти оптимальні варіанти виходу з фінансової кризи в пенсійній сфері.

Для подальшого успішного проведення пенсійної реформи в країні важливе значення має вміння реагувати на прояви фінансових криз у сфері пенсійного забезпечення. Враховуючи довгостроковий характер використання пенсійних активів другого і третього рівнів, вирішення даної проблеми виступає одним із основних пріоритетів при формуванні стратегії розвитку системи пенсійного страхування на найближчу перспективу. Оскільки сьогодні в Україні і світі не розроблено протистий негативному впливу фінансових криз на пенсійні системи першого рівня, дані питання потребують більш поглибленого вивчення.

Метою статті є вивчення особливостей фінансування системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в умовах фінансової кризи, пошук шляхів виходу із неї та покращення функціонування української пенсійної системи на сучасному етапі проведення пенсійної реформи.

Сучасний етап реформування вітчизняної пенсійної системи характеризується проявами загальної фінансової кризи. Такі негативні явища ставлять нові виклики перед ефективним функціонуванням першого і третього її рівнів, а також створюють додаткові складнощі для запровадження другого рівня. Кризові фінансові явища, які проявлялися в масштабах світового господарства, показали неготовність пенсійних систем більшості країн оперативно реагувати на них. Не сформовано ще такої системи запобіжних заходів, які б могли повністю захистити пенсійні активи від впливу фінансових ризиків.

Фінансова криза по відношенню до національних пенсійних систем проявилася в тому, що вони значною мірою піддаються впливу фінансових ризиків щодо можливостей забезпечення пенсійного доходу на високому рівні. Значні коливання рівня доходності цінних паперів та інших інвестиційних продуктів на фінансовому ринку безпосередньо впливають на прибутковість пенсійних активів накопичувальних пенсійних програм і дестабілізують їх.

Розподільчі пенсійні програми також відчували вплив фінансової кризи через ослаблення ринку праці, відповідно, підвищення рівня безробіття, зменшення обсягів пенсійних страхових внесків до них. Це призвело до нестачі фінансових ресурсів при проведенні пенсійних виплат за першим рівнем і виникненню дефіциту бюджетів його пенсійних фондів, який постійно зростає.

Солідарна пенсійна система України вже протягом п'яти останніх років не може самостійно впоратися з фінансуванням пенсійних виплат. Власних фінансових ресурсів не вистачає, про що свідчить дефіцит Пенсійного фонду України. У 2012 р. він становив 26,2 млрд грн, у 2013 р. – 21,8 млрд грн, у 2014 р. – 19,0 млрд грн. Особливо він збільшився у 2015 р. – 92 млрд грн і у 2016 р. – 145 млрд грн. (табл. 1). У 2017 р. дефіцит Пенсійного фонду України залишається достатньо високим – понад 141 млрд грн [9]. Це призводить до залучення коштів із Державного бюджету України, адже, згідно з чинним вітчизняним пенсійним законодавством, дефіцит ПФУ покривається саме з нього.

Основні показники, що характеризують стан пенсійної системи України протягом 2007–2014 рр.

Показник	Рік									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Населення, млн осіб	46,6	46,4	46,1	46,0	45,8	45,6	45,5	45,4	45,2	45,0
Кількість пенсіонерів, млн осіб	13,9	13,8	13,8	13,7	13,7	13,8	13,6	13,5	12,3	12,2
Пенсіонерів, % від населення	29,9	29,8	29,8	29,8	30,0	30,0	29,9	29,8	27,2	27,1
Мінімальна пенсія, грн	380	498	573	723	800	882	949	949	949	1074
Середня пенсія, грн	478,4	751,4	898,4	999,0	1121,8	1253,3	1407,7	1526,1	1581,5	1699,5
Середня заробітна плата, грн	1351	1806	1906	2239	2370,5	2752,9	2979,5	3149,9	3661,4	4482,4
Співвідношення між мінімальною та середньою пенсіями, %	79,9	66,3	63,8	72,4	71,3	70,4	66,8	62,2	60,0	63,2
Дефіцит бюджету ПФУ, млрд грн	25,9	41,5	62,6	26,6	30,1	26,2	21,8	19,0	92	145
Співвідношення між мінімальною пенсією та середньою заробітною платою, %	28,1	27,6	30,1	32,3	33,7	32,0	31,5	30,1	25,9	24,0
Коефіцієнт заміщення, %	35,41	41,61	47,14	44,62	47,32	45,53	47,23	48,45	45,61	42,39

Джерело: власні розрахунки за даними [9; 10].

Фінансовий аспект у пенсійній сфері є надзвичайно важливим, адже громадяни пенсійного віку становлять майже третину всього населення країни. Забезпечити фінансовими ресурсами їхні потреби є одним із основних завдань державних фінансових інститутів. Однією із причин такого значного обсягу дефіциту ПФУ, на думку багатьох фінансових експертів, є значна частка тіньової економіки. Із 26 млн працездатного населення в країні єдиний соціальний внесок сплачує тільки 10 млн осіб [10]. І це створює проблему, тому що сплата єдиного соціального внеску є основним джерелом фінансування солідарної пенсійної системи. Виведення виробництва з тіньової економіки повинно сприяти скороченню дефіциту ПФУ і збільшенню фінансових надходжень у його дохідну частину.

Аналіз стану вітчизняної пенсійної системи показує: рівень мінімальної та середньої пенсії залишається достатньо низьким, якщо порівнювати із європейськими стандартами. Розмір мінімальної пенсії в країні становить тільки 24% від середньої заробітної плати по Україні, яка у 2016 р. становила 4482,4 грн. Коефіцієнт заміщення в цьому році знаходиться на рівні 42,39% (див. табл. 1).

У 2017 р. із 12 млн пенсіонерів 8 млн отримує мінімальну пенсію 1312 грн, що становить близько 50% від вартості споживчого кошика – фактичного прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Середній розмір пенсії по Україні в першій половині 2017 р. становив 1828 грн, і це означає, що більшість пенсіонерів живе за межею бідності [10]. Усі ці цифри свідчать про кризовий фінансовий стан у солідарній пенсійній системі.

Тому вкрай важливою є насамперед стабілізація фінансового стану Пенсійного фонду України та впровадження другого рівня пенсійної системи. Це дозволить диверсифікувати джерела отримання доходів при досягненні пенсійного віку, послабити в подальшому вплив демографічного фактора на стан солідарної пен-

сійної системи. Крім того, практичне використання обов'язкової накопичувальної пенсійної системи дозволить сформувати цілісну національну пенсійну систему, що складається з трьох рівнів, які визначені вітчизняним пенсійним законодавством [4]. Саме необхідність одночасного функціонування всіх трьох рівнів української пенсійної системи буде сприяти послідовному її становленню як цілісного механізму і дасть можливість використовувати солідарні та накопичувальні пенсійні програми, вивести на новий рівень фінансові відносини між основними суб'єктами пенсійної системи.

Аналізуючи вплив фінансової кризи на стан пенсійних систем, аналітики у сфері пенсійного забезпечення дійшли висновків, що систему другого рівня можна кваліфікувати як інструмент підтримки першого рівня. В умовах дефіциту фінансових ресурсів першого рівня саме грошові кошти накопичувальних пенсійних програм можна використати для його компенсації через створення стабілізаційного фонду. Доходи від інвестування пенсійних активів другого рівня через державні запозичення направляються до даного фонду і в період гострої фінансової кризи спрямовуються на фінансування солідарних пенсійних програм (рис. 1). Після закінчення фінансової кризи грошові ресурси повертаються до даного фонду і знову використовуються в системі другого рівня в різних інвестиційних проектах, які передбачаються в основних напрямках інвестиційної політики Накопичувального фонду.

Більшість науковців відмічають, що в умовах фінансової кризи для підтримки ефективності функціонування пенсійної системи важливим є пошук балансу між безпечними та гарантованими елементами системи пенсійного забезпечення і компонентами, які більшою мірою залежать від стану фінансового ринку. Державним фінансовим інститутам необхідно мати у своєму розпорядженні різні інвестиційні портфелі для учасників обов'язкових

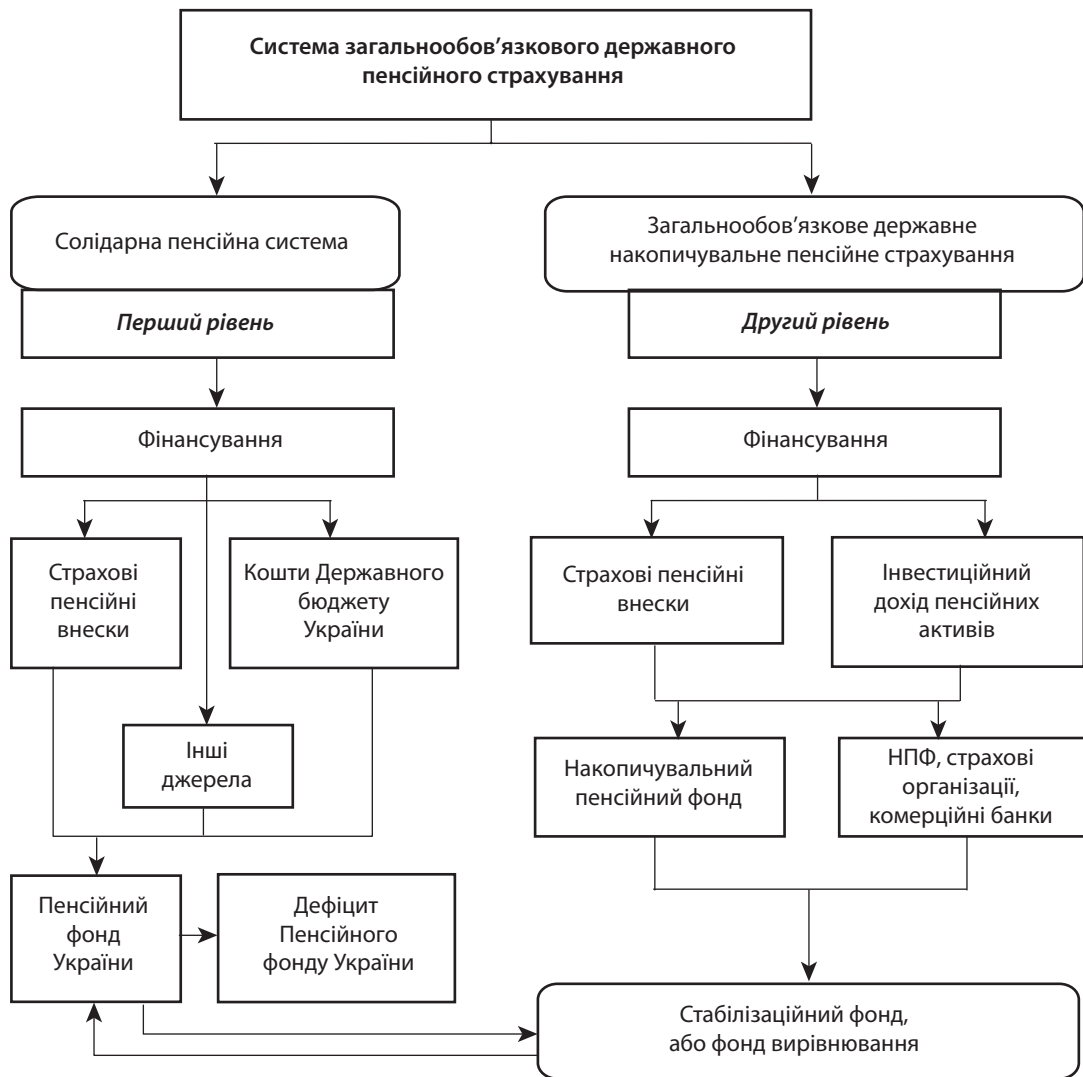

Рис. 1. Фінансове забезпечення системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в умовах фінансової кризи

Джерело: авторська розробка.

державних накопичувальних пенсійних програм залежно від різних вікових груп. Із наближенням пенсійного віку і коли настає пора пенсійних виплат, структура інвестиційного портфеля учасника обов'язкових накопичувальних програм повинна змінюватися на користь більш безпечних класів активів, таких як депозити, облігації. Основна концепція в цьому питанні повинна ґрунтуватися на тому, щоб уникати достатньо високого ризику при інвестуванні в акції та нерухомість.

Більшість європейських країн, які використовують багаторівневі пенсійні системи, в умовах фінансової кризи почали застосовувати інвестиційні портфелі з різними класами активів щодо їхньої ризикованості для громадян різних вікових категорій. Це пояснюється тим, що зменшення розміру пенсійних накопичень найбільш відчутним є саме для громадян передпенсійного віку. Для цієї категорії людей немає достатньо часу, щоб дочекатися відновлення вартості своїх пенсійних накопичень після закінчення фінансової кризи. Відповідно, їхній пенсійний дохід може суттєво зни-

зитися в результаті кризи, і це безпосередньо вплине на розмір їхньої пенсії, оскільки вони не мають можливості чекати відновлення ефективної діяльності фінансового ринку [11].

Для громадян молодших вікових груп буде можливість відновити баланс їхніх пенсійних рахунків до часу виходу на пенсію. Крім того, враховуючи низький рівень фінансового ринку і сприятливі ціни на ньому, вони можуть розглядати фінансову кризу і як можливість додаткового інвестування своїх пенсійних активів.

Функціонування багаторівневих пенсійних систем, які використовують більшість європейських країн, показало, що в умовах фінансової кризи вони мають більше варіантів забезпечити диверсифікацію ризиків та сприяти протистоянню фінансової нестабільності систем першого рівня [12; 14]. Це свідчить про їхню оптимальність в умовах формування пенсійних відносин у сучасному суспільстві.

Тому необхідність запровадження загальнообов'язкового державного накопичувального пенсійного страхування є важливою умовою побудови цілісної на-

ціональної пенсійної системи. Другий рівень дасть можливість, особливо для молодого покоління громадян, накопичувати свої пенсійні активи на персональних рахунках і при досягненні пенсійного віку отримувати кілька видів пенсій. Громадяни зможуть диверсифікувати фінансові ресурси у сфері пенсійного забезпечення і самостійно впливати на величину їхніх пенсійних виплат. Крім того, як уже зазначалося вище, у кризові періоди в суспільстві фінансовий потенціал другого рівня зможе підтримувати солідарну пенсійну систему.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що побудова багаторівневої національної пенсійної системи має важливе значення для забезпечення українських пенсіонерів пенсійними виплатами, які б відповідали міжнародним стандартам [7]. Міжнародний досвід показує, що багаторівневі пенсійні системи можуть оперативніше реагувати на прояви фінансових криз і скоріше виходити із них. Накопичувальні пенсійні програми, для яких характерним є довгостроковий характер використання пенсійних активів, можуть «підставити плече» солідарній пенсійній системі. Їхні фінансові ресурси можуть тимчасово використовуватися для потреб солідарної пенсійної системи, а коли її фінансовий стан стабілізується, будуть повернуті на другий рівень. Відповідні фінансові механізми можуть бути розроблені, враховуючи інтереси фінансових інститутів і суб'єктів як першого, так і другого та третього рівнів вітчизняної пенсійної системи.

Сучасний етап реформування національної пенсійної системи повинен включити запровадження другого рівня, кардинальне реформування солідарної пенсійної системи і підвищити ефективність функціонування недержавного пенсійного забезпечення. Можливості трьох рівнів пенсійної системи мають посприяти покращенню фінансового забезпечення пенсійної сфери, стимулювати громадян до участі в різноманітних накопичувальних пенсійних програмах. Створення потужної фінансової бази сприятиме зростанню пенсійних накопичень українських громадян і, відповідно, підвищенню розмірів їхніх пенсій. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Горюк Н. Пенсійна реформа в Україні: рух до обов'язкової накопичувальної пенсійної системи // Проект розвитку фінансового сектора/USAID. Червень 2012. С. 2–20. URL: <http://svitppt.com.ua/ekonomika/pensiyna-reforma-v-ukraini-ruh-do-obovyazkovoї-vprovadzhennya-nakopich.html>
2. Грищенко Є. В. Система пенсійного забезпечення України та деяких країн світу. *Формування ринкових відносин в Україні*: зб. наук. пр. 2012. № 11. С. 268–275.
3. Гузик Т. Від А до Я. Етапи розвитку пенсійної системи. *Вісник Пенсійного фонду України*. 2010. № 5. 14 с.
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій» від 3 жовтня 2017 р. № 2148-19. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2148-19>
5. Залетов А. Н. Пенсионная реформа в Украине: роль страховых компаний // II Всероссийский форум «Пенсионная реформа в Украине: роль финансовых консультантов» (м. Київ, 25–26 листопада 2011 р.). Київ, 2011. С. 41–45.

6. Коваль О. П. На хвилі світових тенденцій. *Вісник Пенсійного фонду України*. 2013. № 9. С. 23–25.

7. Конвенція Міжнародної організації праці № 102 «Про мінімальні норми соціального забезпечення» від 18.06.1952 р. (ратифікована Законом України № 1024-VIII від 16.03.2016 р.). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_011

8. Онишко С. В. Потенціал розбудови пенсійної системи в Україні у контексті зниження ризиків державних фінансів. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 3. С. 248–352.

9. Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України. URL: <http://www.pfu.gov.ua/control/uk/index>

10. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

11. Пенсионные системы в период кризиса: региональный доклад по странам Европы и Центральной Азии: документ Всемирного банка от 12 ноября 2009 г. URL: <http://siteresources.worldbank.org/ECAEXT/Resources/2585981256842123621/6525333126021381637/PensionCrisisPolicyNotefinalru.pdf>

12. Пенсионные системы после кризиса: обзор Центра макроэкономических исследований Сбербанка России. Май 2011 г. URL: http://www.pdf.ru/com-mon/img/uploaded/files/pdf/press_center/pens_syst.pdf

13. Ткаченко Л. Шляхи подальшого реформування пенсійної системи України. *Вісник Пенсійного фонду України*. 2008. № 8-9. С. 24–26.

14. Финансовый кризис и пенсионные системы в развивающихся странах. URL: <http://dialogs.org.ua/ru/cross/page21953.htm>

REFERENCES

[Legal Act of Ukraine] (2016). http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_011

[Legal Act of Ukraine] (2017). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2148-19>

“Finansovyy krizis i pensionnyye sistemy v razvivayushchikh-stranakh” [Financial crisis and pension systems in developing countries]. <http://dialogs.org.ua/ru/cross/page21953.htm>

“Pensionnyye sistemy posle krizisa: obzor Tsentra makroekonomicheskikh issledovaniy Sberbanka Rossii. May 2011 g.” [Pension systems after the crisis: a review of the Center for Macroeconomic Research of Sberbank of Russia. May 2011]. http://www.pdf.ru/com-mon/img/uploaded/files/pdf/press_center/pens_syst.pdf

“Pensionnyye sistemy v period krizisa: regionalnyy doklad po stranam Yevropy i Tsentralnoy Azii: dokument Vsemirnogo banka ot 12 noyabrya 2009 g.” [Pension systems during the crisis: a regional report for Europe and Central Asia: a World Bank document of November 12, 2009]. <http://siteresources.worldbank.org/ECAEXT/Resources/2585981256842123621/6525333126021381637/PensionCrisisPolicyNotefinalru.pdf>

Horiuk, N. “Pensiina reforma v Ukraini: rukh do obovyazkovoї nakopychualnoi pensiinoї systemy” [Pension reform in Ukraine: moving to a compulsory funded pension system]. *Proekt rozvytku finansovoho sektora/USAID*. <http://svitppt.com.ua/ekonomika/pensiyna-reforma-v-ukraini-ruh-do-obovyazkovoї-vprovadzhennya-nakopich.html>

Hryshchenko, Ye. V. “Systema pensiinoho zabezpechennia Ukrainy ta deiakykh krain svitu” [Pension system of Ukraine and some countries of the world]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, no. 11 (2012): 268-275.

Huzyk, T. “Vid A do Ya. Etapy rozvytku pensiinoї systemy” [From A to Z. Stages of pension system development]. *Visnyk Pensiinoho fondu Ukrainy*, no. 5 (2010).

Koval, O. P. “Na khvyli svitovykh tendentsii” [In the wake of world trends]. *Visnyk Pensiinoho fondu Ukrainy*, no. 9 (2013): 23-25.

Oftsiniyi veb-sait Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Oftsiyniy veb-sait Pensiinoho fondu Ukrainy. <http://www.pfu.gov.ua/control/uk/index>

Onyshko, S. V. "Potentsial rozbudovy pensiinoi systemy v Ukraini u konteksti znyzhennia ryzykiv derzhavnykh finansiv" [Potential for the development of the pension system in Ukraine in the context of reducing the risks of public finances]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 3 (2012): 248-352.

Tkachenko, L. "Shliakhy podalshoho reformuvannia pensiinoi systemy Ukrainy" [Ways of further reforming of the pension system of Ukraine]. *Visnyk Pensiinoho fondu Ukrainy*, no. 8-9 (2008): 24-26.

Zaletov, A. N. "Pensyonnaya reforma v Ukraini: rol strakho- vykh kompaniy" [Pension reform in Ukraine: the role of insurance companies]. *Pensiina reforma v Ukraini: rol finansovykh konsultantiv*. Kyiv, 2011. 41-45.

УДК 336.027:004.4

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ СТАТУС КРИПТОВАЛЮТ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

©2017 НАДІЄВЕЦЬ Л. М.

УДК 336.027:004.4

Надієвець Л. М. Економіко-правовий статус криптовалют в Україні та за кордоном

Метою статті є розкриття економічної сутності криптовалют, дослідження зарубіжного досвіду використання цифрової валюти в ринкових економіках і можливостей його адаптації до умов України. Зосереджено увагу на перевагах та недоліках використання криптовалют у розвитку сучасної економіки. Узагальнено дефініції категорії «криптовалюта» з різних літературних джерел. Визначено, що першою і найбільш поширеною криптовалютою в різних країнах світу є біткойн. З'ясовано особливості емісії та обігу криптовалют в Україні та за кордоном. Розглянуто міжнародний досвід роботи з криптовалютою та визначено її потенційний вплив на розвиток вітчизняної економіки. Досліджено економіко-правовий статус вітчизняних і зарубіжних криптовалют. Запропоновано шляхи подолання правового вакууму режиму роботи з вітчизняними та зарубіжними криптовалютами.

Ключові слова: криптовалюта, біткойн, правовий статус.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 17.

Надієвець Людмила Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку та аудиту, Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут (вул. Кам'янецька, 3, Хмельницький, 29013, Україна)

E-mail: krentovska@gmail.com

УДК 336.027:004.4

Надієвець Л. М. Економіко-правовий статус криптовалют в Україні та за рубежом

Целью статьи является раскрытие экономической сущности криптовалют, исследование зарубежного опыта использования цифровой валюты в рыночных экономиках и возможностей его адаптации к условиям Украины. Сосредоточено внимание на преимуществах и недостатках использования криптовалют в развитии современной экономики. Обобщены дефиниции категории «криптовалюта» в разных литературных источниках. Определено, что первой и наиболее распространенной криптовалютой в разных странах мира является биткойн. Выявлены особенности эмиссии и обращения криптовалют в Украине и за рубежом. Рассмотрен международный опыт работы с криптовалютой и определено ее потенциальное влияние на развитие отечественной экономики. Исследован экономико-правовой статус отечественных и зарубежных криптовалют. Предложены пути преодоления правового вакуума режиму работы с отечественными и зарубежными криптовалютами.

Ключевые слова: криптовалюта, биткойн, правовой статус.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Библ.:** 17.

Надієвець Людмила Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансов, учета и аудита, Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут (ул. Кам'янецька, 3, Хмельницький, 29013, Україна)

E-mail: krentovska@gmail.com

UDC 336.027:004.4

Nadievets L. M. The Economic and Legal Status of Cryptocurrency Both in Ukraine and Abroad

The article is aimed at disclosing the economic essence of cryptocurrency, researching the foreign experience in the use of digital currency in market economies and the possibilities of its adaptation to the conditions of Ukraine. Attention is focused on the advantages and disadvantages of using cryptocurrency in the development of the modern economy. Definitions of the category of «cryptocurrency» from different literary sources have been generalized. It has been defined that the first and most widespread cryptocurrency in different countries of the world is the Bitcoin. The features of issue and circulation of cryptocurrency both in Ukraine and abroad have been clarified. The international experience of work with cryptocurrency was considered and its potential influence on development of the national economy was determined. The economic and legal status of national and foreign cryptocurrencies was researched. The ways of overcoming the legal vacuum of the mode of work with national and foreign cryptocurrencies have been proposed.

Keywords: cryptocurrency, Bitcoin, legal status.

Fig.: 2. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 17.

Nadievets Luidmila M. – PhD (Economics), Associate Professor, Department of Finance, Accounting and Audit, Khmelnytsky Cooperative Trade and Economic Institute (3 Kamianetska Str., Khmelnytsky, 29013, Ukraine)

E-mail: krentovska@gmail.com

З а результатами вивчення світового досвіду діяльності фінансових компаній можна стверджувати, що сьогодні існує безліч реальних можливостей для адаптації провідних інноваційних підходів до організації та ведення бізнесу. Водночас останні мають здебільшого точковий і несистемний характер. До числа найбільш перспективних напрямків розвитку фінансового сектора належить впровадження інформаційних технологій та просування компаній в мережі Інтернет, зокрема в його мобільному сегменті. У результаті цьо-

го створюється новий формат бізнесу, важливе місце в якому найближчим часом може посісти така інноваційна форма грошей, як криптовалюта.

Економічна природа криптовалюти наразі активно вивчається за кордоном, і серед останніх наукових робіт можна виділити статтю Метью Понсфорда «Порівняльний аналіз біткойну та інших децентралізованих віртуальних валют: правове регулювання в КНР, Канаді і США» [1], в якій автором зіставлено діаметрально протилежні підходи до їх регулювання, окреслено можливі